

## ГЕОЕКОНОМІЧНІ ТА ГЕОПОЛІТИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ: КЛАСИЧНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ В СВІТЛІ СУЧАСНОСТІ

*І. Ю. Гузенко, к. е. н., доцент, НТУ «Дніпровська політехніка»,  
iguzenko1@gmail.com*

У статті визначаються джерела та встановлюється характер впливу геополітичних і геоекономічних структурних детермінант на сучасні (зокрема постбіполярні) міжнародно-економічні та міжнародно-політичні відносини, а також геостратегію зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності української держави.

Доведено теоретико-методологічну актуальність напрацювань класичної геополітичної думки та ефективність структурно-функціональної парадигми в аналізі й інтерпретації геополітичного та геоекономічного виміру сучасної світової політики і світової економіки. Визначено структурно-статичний характер впливу геополітичних та геоекономічних факторів на динаміку міжнародно-політичних та міжнародно-економічних процесів, дія яких стає постійною й очевидною внаслідок утворення цілісних систем світової політики й світової економіки.

Встановлено обопільний характер взаємодії між суспільством і його фізичним середовищем (зокрема простором), що передбачає як зовнішньо-структурну детермінацію суспільних відносини цим середовищем, так і зворотне його освоєння й формування (соціалізацію й антропоморфізацію).

Стверджується, що зручне геополітичне та геоекономічне розташування держави не спрацьовує на її користь автоматично і може бути реалізованим лише внаслідок активної й послідовної зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності. Показано, що комплексне геополітичне та геоекономічне розташування держави вимагає від неї не менш комплексних геостратегій зовнішньополітичної й зовнішньоекономічної діяльності.

Дослідження геополітичних і геоекономічних структурних детермінант дозволяє поглибити розуміння характеру співвідношення статички й динаміки в міжнародно-економічних та міжнародно-політичних відносинах – характеру детермінованості економіки й політики простором та зворотного освоєння ними цього простору.

**Ключові слова:** геополітика, геоекономіка, геостратегія, світова економіка, світова політика, зовнішньополітична діяльність, зовнішньоекономічна діяльність, соціальна структура, простір, соціальна статика, соціальна динаміка.

**Постановка проблеми.** Процеси глобальної інтеграції, призвівши до формування цілісних систем світової політики й світової економіки, водночас, унаочнили базові структури суспільних, зокрема міжнародних, відносин, серед яких геополітичні й геоекономічні структури посідають ключове місце. Пошук характеру співвідношення соціальної статички й соціальної динаміки становить одну з визначальних дослідницьких проблем усіх суспільних наук, включно з економічною. Геополітичні та геоекономічні структури постають структурними рамками або структурними детер-

мінантами міжнародно-політичної й міжнародно-економічної динаміки – своєю сталістю та незмінністю, вони охоплюють («обрамляють») динамічні за своєю суттю процеси міжнародної політики й міжнародної економіки. Дослідження цих структур поглибить розуміння характеру співвідношення статички й динаміки в міжнародно-економічних та міжнародно-політичних відносинах – характеру детермінованості економіки й політики простором та зворотного освоєння ними цього простору. Зазначене дослідження методологічно доцільно здійснювати в рамках структурно-функціональної парадигми та на

основі базових положень класичної й сучасної геополітичної та геостратегічної думки.

**Формулювання мети статті.** Визначити походження та характер впливу геополітичних і геоекономічних структурних детермінант на сучасні (зокрема постбіполярні) міжнародно-економічні й міжнародно-політичні відносини та геостратегію зовнішньополітичної й зовнішньоекономічної діяльності української держави.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Геополітика є однією з найбільш розвинених і впливових пізнавальних традицій сучасного суспільствознавства. Тому й доробок її творців – Ф. Ратцеля, Г. Макіндера, А. Т. Мехена, К. Гаусгофера, Р. Челлена – лише підтверджує відому істину про одвічну актуальність класики [2; с. 5–6]. Саме в рамках цієї традиції надано опис геополітичної та геоекономічної структури світу, основних закономірностей взаємодії цих структур із вкрай динамічною реальністю світової політики і світової економіки, як і глобальних суперечностей, що внаслідок такої взаємодії виникають. Базові положення геополітики отримали свій розвиток в сучасних геостратегічних доктринах. Передусім, йдеться про роздуми Зб. Бжезинського щодо постбіполярної «великої шахівниці». Питанням геополітики й геоекономіки присвячений чималий доробок вітчизняної політичної та економічної науки. Серед цього доробку особливу увагу привертають праці В. Горбуліна, А. Гальчинського, О. Власюка, Ю. Павленка, Б. Парахонського, Г. Перепелиці, С. Кононенка [1; с. 7–8], в яких оптимально поєднуються пізнавальні схеми та методологічні положення різних суспільних наук, а також традиціоналізм й інноваційність.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Людина соціальна, разом з такими її різновидами, як людина економічна й людина політична, існує у фізичному просторі (ширше – природному середовищі) й історичному часі (ширше – історії). Вона формується цими простором і часом на своєму базовому рівні – рівні «повсякденного світу», за термінологією «соціології знань», або ж рівні «матеріального життя», за термінологією Ф. Броделя. Природне (включно з географічним) середовище, історична до-

ля, а також низка антропологічних констант та відповідних їм соціо-поведінкових імперативів людини визначають її економічні потреби, політичні інтереси, культурні цінності. Жоден тип суспільних відносин не відбувається поза часом і простором. Саме тому розуміння цих відносин, передусім їх базових структур, неможливе поза географією й історією. Зокрема, осмислення економіки ніколи не буде довершеним та вичерпним без геоекономічних та історично-економічних підходів. Йдеться про набір структурних констант, в яких розгортається економічна динаміка. Причому, серед цих констант й історичне минуле, яке неможливо змінити і яке передвизначає та «програмує» циклічний характер економічного життя. Слід зауважити, що саме геоекономічні та геополітичні чинники відзначаються найбільшою сталістю й незмінністю. Вони, на ґрунті структурно-функціональної парадигми, можуть уявлятися базовими структурами, в яких розгортається усе суспільне життя, включно з його економічним сегментом.

Геоекономічна та геополітична логіка – це логіка сталості й незмінності, яка стосується дії найбільш сталих і незмінних факторів суспільних відносин. Причому, походження цих факторів позасоціальне – вони результат еволюції поверхні планети Земля та накопичення природних багатств в її надрах [1; с.662]. Провісник і «піонер» геополітичної, а отже й геоекономічної, думки Ф. Ратцель стверджував, що людство цілісне в антропологічному й культурному сенсах, оскільки має спільне походження. Натомість, розмаїтим його робить саме зовнішньо-структурний чинник – чинник географії й природи. Інакше кажучи, людство розшаровується дією зовнішніх умов, зберігаючи внутрішню єдність, зумовлену спільним походженням. На думку Ф. Ратцеля, саме ці умови спричиняють глобальне розшарування, обмежуючи або стимулюючи, «розхолоджуючи» або мобілізуючи антропологічний та культурний потенціал, натомість, сам цей потенціал, по-перше, безмежний, по-друге, приблизно однаково розподілений між різними представниками людства. В зазначених міркуваннях вченого вже присутня ідея «ресурсного прокляття», згідно якої надлишок ресурсів («дарів приро-

ди») спричиняє занепад, розбещуючи та позбавляючи стимулів до розвитку. Ф. Ратцель твердить, що ті «дари природи» найкращі, які заохочують до тривалої, наполегливої, організованої колективної праці. Виклики природного середовища згуртовують людей в держави, спонукаючи їх до трудових і культурних звершень. Найбільш сприятливими для розвитку, на думку Ф. Ратцеля, слід вважати умови «помірного поясу» [2; с.56, 81, 84, 92.]. (Подібним чином А. Тойнбі твердив, що помірні виклики сприяють становленню цивілізацій). Отже, природне середовище й фізичний простір визначають характер суспільних відносин, постаючи зовнішніми структурами («рамками») цих відносин. Проте, зазначені структурні рамки не можуть вважатися чимось цілковито стороннім суспільству – таким собі набором природних перешкод та можливостей («лабіринтом»). Вони становлять невіддільну частину суспільних відносин – охоплені («обплетені») ними. Саме так географія стає геополітикою та геоекономікою. Останні виникають унаслідок накладення глобального економічного й політичного «простору» (усталеного «поділу сил») на простір фізичний та їх взаємного проникнення [1; с.658].

Суспільство вживається у своє природне середовище, освоює його та пристосовує до власних потреб. Інакше кажучи, зв'язок між суспільством і його фізичним простором обопільний, а не односторонній. Перше структурно визначається («обрамляється») другим. Одночасно, відбувається протилежний процес освоєння фізичного простору суспільством – його соціалізація, тобто включення («втягнення») до суспільних відносин, коли «безмовний» у собі рельєф набуває соціальних сенсів, стаючи об'єктом економічної експлуатації, військово-політичного маневру, правового регулювання, технологічного перетворення. Французький соціолог П. Бурдьє говорить про привласнення фізичного простору соціумом – про феномени, що начебто (на зовнішній погляд) становлять елементи першого, а насправді відображають соціальні та економічні поділи другого [3; с.51]. Зокрема, вже в архаїчних соціумах суспільна нерівність доволі часто мала свій просторовий вимір, коли кожна верства соціальної ієрархії лока-

лізувалася у фізичному просторі відповідно своєму економічному статусу та політичній функції: вищі класи «на горі» ближче до оборонних споруд – «місць сили»; нижчі класи «біля підніжжя» ближче до місць праці; торгівці й ремісники ближче до споживачів, ресурсів, транспортної мережі – місць обміну. Подібно, свій просторовий вимір притаманний і поділу праці, кожен сегмент якого завжди мав певну географічну локалізацію, постаючи не лише соціальним поділом, а й розподілом функцій в просторі.

Фізичний рельєф віддавна був відображенням рельєфу соціального, що відбувалося унаслідок «вживання» суспільства у фізичний простір – привласнення та експлуатації цього простору. Економіко-технологічна діяльність передбачає надання об'єктам природи споживчої форми та, відповідно, споживчої вартості. Тому саме цей різновид соціальної діяльності відіграє суттєву роль в процесі освоєння фізичного простору і навіть його часткової трансформації (на високих рівнях розвитку технологій, коли людина починає становити екологічну загрозу). Обмін і споживання (торгівля передусім) також мають свій просторовий вимір. Зокрема, вони формують та розвивають антропогенні ландшафти, модифікуючи ландшафти природні. Економіка й технології змінюють «обличчя» Землі, надаючи йому «людських» (антропоморфних) рис. Відповідно й фізичний простір поволі трансформується в соціальний, відображаючи («віддзеркалюючи») в собі усі позитивні й негативні риси певних суспільств: наприклад, дбайливе або споживачьке ставлення до природи та ступінь економіко-технологічного впливу на неї. Таким чином, формуються екологічні ніші соціумів, які «витаються» у їх фізичних просторах, komponуючи разом глобальний простір людства, який і викликає до життя геополітику й геоекономіку.

Геополітичні та геоекономічні чинники соціальних відносин виявляються лише на певній стадії суспільно-історичної еволюції. Йдеться про формування глобальної політичної й економічної системи наприкінці XIX та початку XX століть – епохи індустріалізації й виникнення колоніальних імперій, яка передувала Першій світовій війні.

Показово, що саме у цій порі й виникає класична геополітика, яка в загальних рисах змальовує геополітичну й гео економічну структуру світу [1; с.659, 668]. Власне під цим структурно-описовим кутом зору Г. Макіндер говорить про замкнену політичну систему глобального масштабу на тлі якої й «проступає» зазначена структура. Основним елементом останньої постає, на його думку, Євразія – осьовий регіон світової політики й економіки. Цей регіон має вкрай розгалужену річкову мережу і надзвичайно багатий на корисні копалини. Він переважно рівнинний, а отже цілком придатний для розбудови складної транспортної системи. Держава (чи система держав), яка контролює Євразію отримує геополітичні та гео економічні можливості для досягнення світового панування. Водночас, слід зауважити, що йдеться винятково про можливості, оскільки велика євразійська держава перебуває в стані континентальної замкненості й головним геостратегічним імперативом її зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності стає «вихід до моря». Саме так і виникає основна геополітична суперечність – суперечність між континентальними й морськими країнами [1; с.664]. Останні розташовуються вздовж великої «морської» дуги, послідовно включаючи Велику Британію, Канаду, Сполучені Штати, Південну Африку, Австралію, Японію. Класична геополітика вважає конфлікт між континентальними й морськими державами цілком об'єктивним – закладеним в геополітичній структурі світу. Саме тому Г. Макіндер застерігає від загрози поєднання континентальної й морської могутності у розпорядженні однієї великої держави, закликаючи стримувати прагнення континентальних євразійських імперій до подібного поєднання, шляхом позбавлення їх можливості «виходу до моря» [4; с.27, 28, 29].

Загалом, історія лише підтвердила слушність макіндерівських міркувань, які були знову акцентовані й актуалізовані в теоретичних побудовах видатного американського геостратега й політичного мислителя другої половини ХХ століття Зб. Бжезинського. На його думку, ключовим елементом сучасного, вже постбіполярного, світу так само залишається Євразія, оскільки

саме там перебуває більшість загроз американському глобальному домінуванню. Він стверджує, що сукупний євразійський потенціал суттєво переважає американський. Тож і головним геостратегічним імперативом для Сполучених Штатів Зб. Бжезинський вважає запобігання політичній консолідації Євразії та досягнення максимально можливого політичного контролю над цими геополітичними обширами [5; с. 43–47]. Подібні геостратегічні міркування можуть вважатися імперськими й гегемоністськими та всіяко критикуватися й демонізуватися різними ідеологами євразійства та євразійського «відродження». Однак, історичний досвід свідчить, що політична консолідація Євразії зазвичай відбувається у формах імперського месіанства – вона авторитарна, а подекуди тоталітарна; нищить народи євразійських теренів мільйонами; провокує локальні конфлікти й світові війни. Українці, як ніхто, спізнали на собі усі ці євразійські «відродження й консолідації», спаливши десятки мільйонів життів у імперських авантюрах внаслідок воєн, репресій, голодоморів. Причому, Україна лише частково причетна (дотична) євразійському земельному масиву, постаючи заручницею і жертвою такої «близькості». Загалом, вона належить балто-чорноморській та центрально-східноєвропейській осьовим геополітичним та гео економічним формаціям. Остання ж, за твердженням Г. Макіндера, відіграє роль «ключа» до панування на євразійських теренах.

Зб. Бжезинський, зауваживши визначальну роль Євразії в геополітичній структурі світу, наголосив, що головним геостратегічним імперативом зовнішньополітичної поведінки великої євразійської держави є подолання замкненості на континенті. Видатний теоретик американської зовнішньої політики, на прикладі Радянського Союзу, виокремив три «фронти» «прориву континентальної блокади»: центрально-східноєвропейський в напрямку України, Польщі, Німеччини; середньо-азійський в напрямку Перської затоки й Близького Сходу; далекосхідний в напрямку Японії та Південної Кореї. Власне за цими напрямками діятиме той чи інший євразійський імперський проект. Відповідно, активізація за цими напрямками

служує індикатором реанімації імперіалістичних намірів та практик в Євразії [1; с.667]. Українська держава, на превеликий жаль для її громадян, опиняється на шляху можливої імперської експансії, виконуючи подвійну роль індикатора й запобіжника. Військово-політична агресія й економічний тиск на Україну зі сходу свідчить про відродження євразійського імперіалізму, а без неї цей імперіалізм ніколи повноцінно не розгорнеться у відповідну собі політичну систему. Складне і навіть загрозливе геополітичне та гео економічне розташування української держави спонукає її до вироблення комплексних геостратегій, слідування яким дасть можливість: стримувати імперський тиск зі сходу; уникнути загрози участі в глобальних протистояннях і конфліктах; не перетворитись на арену зіткнення східного й західного експансіонізму [1; с. 661–665].

Геополітичне та гео економічне розташування держави є набором об'єктивних умов, якими ще належить скористатися. Йдеться про вміння перетворити геополітику й гео економіку на геостратегію – розробку геостратегічних заповідей та послідовне й вольове їх втілення. В цьому сенсі, привертає увагу творчий доробок А. Т. Мехена, котрий у своїх роздумах про джерела морської могутності держав приділив увагу співвідношенню об'єктивних та суб'єктивних умов формування цієї могутності. Перші мають здебільшого геополітичну та гео економічну природу й до них належать: географічне розташування, фізична будова, територіальні розміри; природа других культурно-демографічна й політико-адміністративна й до них належать: кількість і якість населення, характер народу і характер уряду. А. Т. Мехен стверджував, що тільки гармонійне поєднання цих умов дає позитивний ефект [6; с.42]. Інакше кажучи, скористатися геополітичними та гео економічними перевагами зможуть лише сміливе, самовіддане, освічене громадянство та мудрі й вольові правителі. В разі ж їх відсутності, не спрацює найкраще розташування, а найсприятливіші об'єктивні можливості не будуть реалізовані. Зазначені міркування стосуються й континентальних держав, зокрема української, геополітичне та гео економічне розташування якої може бути одночасно і

благом, і прокляттям, залежно від того, як ця держава та її суспільство зазначеним розташуванням скористається.

Україна своїм комплексним геополітичним та гео економічним розташуванням «приречена» на зовнішній маневр і внутрішню мобілізацію та консолідацію. Йдеться про геостратегію «трьох векторів», згідно якої зовнішньоекономічну та зовнішньополітичну діяльність української держави доцільно здійснювати за трьома основними напрямками: євроатлантичним (західним); пострадянським (східним та євразійським); чорноморським (південним). На сьогодні, саме перший напрямок відіграє ключову роль, однак двома іншими також неприпустимо нехтувати – пострадянським з безпечових міркувань; а чорноморським, передусім, з міркувань економічних [7; с. 22–25]. Тож стримати євразійський імперіалізм та врятувати світ від чергового глобального конфлікту, зробивши суттєвий внесок у світовий мир та економічне процвітання, Україна найкращим чином зможе лише, поперше, внутрішньо зміцнюючись; а, подруге, здійснюючи виважену зовнішньоекономічну та зовнішньополітичну діяльність за трьома геостратегічними векторами: євроатлантичним (пріоритетним на сьогодні), пострадянським (загрозливим), чорноморським (економічно перспективним). В зовнішньоекономічному сенсі, подібна «тривекторна» геостратегія, зокрема, передбачає: залучення ресурсів зі сходу, а технологій із заходу та інтенсивне економічне (передусім торговельне) просування крізь чорноморські ворота на південь; експлуатацію євразійського простору, інтеграцію до євроатлантичного простору, економічну експансію в південному напрямку до близькосхідного, середземноморського, північно-африканського, центрально-азійського та південно-східно-азійського просторів (зокрема, вздовж «великого шовкового шляху») [8; с. 268–270].

Міркування Г. Макіндера про Євразію більш збалансовані й стримані, ніж думки Зб. Бжезинського. Перший говорить про стримування і обмеження євразійського імперіалізму, натомість, другий висуває ідею боротьби за Євразію. Подібна відмінність в підходах пояснюється, як відмінністю істо-

ричних ситуацій (переддень Першої світової війни і постбіполярна епоха), так і відмінністю потенціалів Великої Британії, яка за часів Г. Макіндера починала занепадати, й Сполучених Штатів, які на момент падіння біполярності залишилися єдиною світовою наддержавою. Загалом, будь-який експансіонізм повинен мати межі й стримуватися конструктивними силами глобального миру й стабільності. Тим більш неприпустиме перетворення центрально-східноєвропейських теренів на арену зіткнення експансіонізмів. Комплексність геополітичного й гео-економічного розташування української держави диктує відповідні історичні, на додаток до геостратегічних, імперативи її зовнішньої політики: не стати співучасником злочинів євразійського імперіалізму, позаяк участь в нинішньому виткові його еволюції остаточно виснажить життєві та культурні сили української нації й цілковито її морально дискредитує; не стати жертвою цього імперіалізму та виконати свій обов'язок перед Європою й цивілізованим світом, відстоявши власну незалежність та східні рубежі євроатлантичної спільноти; не стати заручницею боротьби експансіонізмів та імперіалізмів і перетворитись на поле їх бою, або ж маріонетку одного з них, втративши свободу й просто змінивши господаря.

**Висновки.** Класичні геополітичні доктрини зберігають своє аналітично-інтерпретаційне значення. Вони цілком придатні для визначення не лише проблем світової політики, а й світової економіки, постаючи вже частиною гео-економічних підходів. Суспільство завжди перебуває в обо-пільній взаємодії з власним фізичним простором, детермінуючись ним, за структурно-функціональною схемою, та освоюючи цей простір в напрямку формування відповідних «екологічних ніш». Геополітичні й гео-економічні чинники міжнародних політичних та економічних відносин мають просторово-середовищне (географічне) походження, а їх дія стає постійною, відчутною та очевидною в разі остаточного формування замкнених систем світової політики й економіки. Характер включення держави до глобальних за своєю природою геополітичних та гео-економічних структур визначає її геополітичне

та гео-економічне розташування. Комплексне розташування вимагає не менш комплексних геостратегій зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності.

### Література

1. Кононенко С. *Форми політологічного розуміння міжнародних відносин: монографія* / С. Кононенко. – К., 2012. – 899 с.
2. Ратцель Ф. *Народоведение (Антропогеография)* / Фридрих Ратцель // *Классика геополитики, XIX век: [Сб.] / [Сост.: К. Королев]*. – М. : «Издательство АСТ», 2003. – С. 53–182 – (Philosophy).
3. Бурдьє П. *Социология политики* / Пьер Бурдьє; [сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко; пер. с фр.]. – М. : Socio-Logos, 1993. – 333, [2] с.
4. Макиндер Х. Дж. *Географическая ось истории* / Хелфорл Дж. Макиндер // *Классика геополитики, XX век : [Сб.] / [Сост.: К. Королев]*. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – С. 7–30. – (Philosophy).
5. Бжезинский Зб. *Великая шахматная доска (Господство Америки и его геостратегические императивы): [пер. с англ.] / Збигнев Бжезинский*. – М. : Междунар. отношения, 1998. – 254, [1] с. : ил., карты.
6. Мэхэн А. Т. *Влияние морской силы на историю, 1660–1783 / Альфред Тайер Мэхэн*. – М. : ООО «Издательство АСТ»; СПб. : Terra Fantastica, 2002. – 634, [6] с.: ил.
7. Горбулін В. П. *Україна і Росія: дев'ятий вал чи Китайська стіна : монографія* / В. П. Горбулін, О. С. Власюк, С. В. Кононенко. – К. : НІСД, 2015. – 132 с.
8. Власюк О. С. *Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни : монографія* / О. С. Власюк, С. В. Кононенко. – К. : НІСД, 2017. – 304 с.

### References

1. Kononenko S. *Formy politolohichnoho rozuminnya misnarodnih vidnosyn* [Forms of political science understanding of international relations] : monografiya / S. Kononenko. – K., 2012. – 899 p.
2. Ratzel F. *Narodovedeniye (Antropoheohrafiya)* [Ethnology (Anthropogeography)] / Friedrich Ratzel // *Classics of Geopolitics, 19th century: [Coll.] / [Comp. by K. Korolev]*. – M. : ООО «Publishing house AST», 2003. – P. 53–182 – (Philosophy).
3. Bourdieu P. *Sotsiologhiya politiki* [Sociology of Politics] / Pierre Bourdieu ; [comp., ed. and prel. by N. A. Shmatko; trans. from fr.]. – M. : Socio-Logos, 1993. – 333, [2] p.
4. Mackinder H. J. *Heohraphicheskaya os istoriyi* [The Geographical Pivot of History] / Halford J. Mackinder // *Classics of Geopolitics, 20th century : [Coll.] / [Comp. by K. Korolev]*. – M. : ООО «Publishing house AST», 2003. – P. 7–30 – (Philosophy).
5. Brzezinski Zb. *Velikaya shahmatnaya doska (Hospodstvo Ameryki i yegho heostrategicheskkiye imperativey)* [The Grand Chessboard (American Primacy and Its Geostrategic Imperatives)] : [transl. from engl.] /

Zbigniew Brzezinski. – М. : Intern. relations, 1998. – 254, [1] p. : ill., maps.

6. Mahan A. T. *Vliyaniye morskoy silu na istoriyu, 1660–1783* [The Influence of Sea Power upon History, 1660–1783] / Alfred Thayer Mahan. – М. : ООО «Publishing House AST»; St. Petersburg. : Terra Fantastica, 2002. – 634 p.

7. Horbulyn V. P. *Ukraina i Rosiya: devyatyj val chi kitajjskaya stina* [Ukraine and Russia: the ninth shaft

or the Chinese wall]: monohrafiya / V. P. Horbulyn, O. S. Vlasyuk, S. V. Kononenko. – К. : NISD, 2015. – 132 p.

8. Vlasyuk O. S. *Kremlivska ahresiya protiv Ukrainy : rozdumy v kontexti viyny* [Kremlin aggression against Ukraine: reflections in the context of the war]: monohrafiya / O. S. Vlasyuk, S. V. Kononenko – К. : NISD, 2015. – 132 p.

## ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ: КЛАССИЧЕСКИЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ В СВЕТЕ СОВРЕМЕННОСТИ

*И. Ю. Гузенко, к. э. н., доцент, НТУ «Днепровская политехника»*

В статье определяются источники и устанавливается характер влияния геополитических и геоэкономических структурных детерминант на современные (в частности постбиполярные) международные экономические и международно-политические отношения, а также геостратегию внешнеполитической и внешнеэкономической деятельности украинского государства.

Доказана теоретико-методологическая актуальность наработок классической геополитической мысли и эффективность структурно-функциональной парадигмы при анализе и интерпретации геополитического и геоэкономического измерения современной мировой политики и мировой экономики. Определен структурно-статический характер влияния геополитических и геоэкономических факторов на динамику международно-политических и международно-экономических процессов, действие которых становится постоянным и очевидным вследствие образования целостных систем мировой политики и мировой экономики.

Выявлен обоюдосторонний характер взаимодействия между обществом и его физической средой (в частности пространством), предусматривающий как внешне-структурную детерминацию общественных отношений этой средой, так и обратное ее освоение и формирование (социализацию и антропоморфизацию).

Утверждается, что удобное геополитическое и геоэкономическое положение государства не срабатывает в его пользу автоматически и может быть реализовано только в результате активной и последовательной внешнеполитической и внешнеэкономической деятельности; так же утверждается, что комплексное геополитическое и геоэкономическое положение государства требует от него не менее комплексных геостратегий внешнеполитической и внешнеэкономической деятельности.

Исследование геополитических и геоэкономических структурных детерминант позволяет углубить понимание характера соотношения статики и динамики в международно-экономических и международно-политических отношениях – характера детерминированности экономики и политики пространством и обратного освоения ними этого пространства.

**Ключевые слова:** геополитика, геоэкономика, геостратегия, мировая экономика, мировая политика, внешнеполитическая деятельность, внешнеэкономическая деятельность, социальная структура, пространство, социальная статика, социальная динамика.

## GEOECONOMICAL AND GEOPOLITICAL DETERMINANTS OF WORLD ECONOMY: CLASSIC INTERPRETATIONS IN TERMS OF MODERNITY

*I. Yu. Huzenko, Ph. D (Econ.), Associate Professor, National TU «Dnipro Polytechnic»*

Sources and the nature of influence of geopolitic and geoeconomic structural determinants on modern (post bipolar in particular) international economic and international politic relations are established, as well as on the geostrategy of foreign policy and foreign economic activity of the Ukrainian state.

It is proved that both tenets of classical geopolitics as well as structural-functional paradigm are still relevant for analysis and interpretations of geopolitical and geoeconomical dimension of the

world economy and world politics. It is defined that dynamic of international economic and political processes are structurally determined by geopolitical and geoeconomic factors.

These factors are historically activated, becoming evident and permanent, as a result of globally inclusive systems of world economy and world politics appearance in history. Mutual interrelation and impact between society and its environment is ascertained.

It is affirmed that favorable geopolitical and geoeconomic structural situation of the state does not work automatically in its advance. This situation is nothing but set of opportunities, which can be brought into real social life only by active and persistent foreign policy and foreign economic activities. It is also affirmed that complex geopolitical and geoeconomic structural situation of the state implies the same complex geostrategies of foreign economy and foreign policy activities.

Research of geopolitical and geoeconomic structural determinants enables deepening the understanding of the nature of correspondence of statics and dynamics in international economic and international politic relations – namely the nature of economy and politics being determined by space and the reverse development of this space by ourselves.

**Keywords:** geopolitics, geoeconomics, geostrategy, world economy, world politics, foreign economic activity, foreign policy activity, social structure, room, social static, social dynamics.

*Надійшла до редакції 1.06.2018 р.*